

SNAGE NATO U SREDOZEMLJU

Ovaj deo sveta, uključujući i neke zemlje Bliskog istoka, privlači sve veću pažnju svetske javnosti zbog žarišta rata koja na njemu egzistiraju i opasnog razvoja tamošnjih događaja u toku poslednjih nekoliko godina, koji ozbiljno ugrožavaju mir i bezbednost ne samo zemalja ovog područja već i čitavog sveta.

Ukupan vojno-ekonomski potencijal NATO-pakta na dosta prostranoj teritoriji i akvatoriji mediteranskog regiona, koji bar zasad obezbeđuje neophodnu ravnotežu snaga prema sve „agresivnijoj” penetraciji protivnika¹ čine armije Italije, Grčke, Turske i delovi armija SAD i Velike Britanije. Sem njih, na ovom prostoru se po potrebi mogu naći i postojeće pokretne snage NATO-a, s tim da se ne isključuje ni mogućnost stvaranja posebnih (zajedničkih) snaga NATO-a za Sredozemlje.

Poznato je da je monolitnost vojnih snaga Sredozemlja bila narušena istupanjem Francuske iz NATO-a, čime su bile stvorene velike pukotine u opštem sistemu ove organizacije. Deo francuskih obaveza u Sredozemlju primile su na sebe već ionako preopterećene zemlje članice NATO-a na jugu Evrope — Italija, Grčka i Turska. Svojim ulaskom u NATO-pakt, ove tri zemlje su primile takve obaveze koje ni do sada nisu mogle, a ni sada nisu u stanju (Grčka i Turska) da ispunjavaju bez vidne i neposredne pomoći sa strane — prvenstveno od SAD, a poslednjih godina i SR Nemačke, V. Britanije, Italije i nekih drugih zemalja pakta. Njihove obaveze prema NATO-u², prikazane broјčano, vide se u pregledu na sledećoj strani.

Iz pregleda se vidi da deo najvažnijih obaveza stoji u obrnutoj srazmeri sa veličinom i važnošću pojedinih zemalja. Tako, na primer, Italija kao najveća, ekonomski najjača, po mestu i ulozi najvažnija zemlja, ima relativno najmanje obaveze, dok Grčka najveće. Ova ano-

¹ Broj sovjetskih brodova u Sredozemlju nije fiksiran i najčešće se kreće između 30 i 60. Kao maksimum uzima se da je njihov sastav približno ovakav: 1 nosač helikoptera, 1—2 krstarice, 12—14 razarača, oko 10 podmornica (1—2 na nuklearni pogon), nekoliko fregata, desantnih brodova, borbenih čamaca i raznih pomoćnih brodova.

² Pored obaveza u NATO-u, svaka od ovih zemalja zadržava određen broj jedinica vidova oružanih snaga pod nacionalnom komandom. — Prim. autora,

Zemlja članica	Obaveze u NATO-u po vidovima oružja							
	KoV		RV			RM		
	divizija	brigada	aviona			brodova		
			borbenih	ostalih	svega	podmor.	ostalih	svega
Italija	7	5	420	36	456	3	24	27
Grčka	9	1	226	40	266	4	33	37
Turska ³	14	2	220	24	244	11	36	47
Ukupno	30	8	866	100	966	18	93	111

malija može se, pored ostalog, objasniti težnjom malih zemalja da prenapregnutim povećanjem svog učešća i obaveza jače istaknu i potenciraju svoj značaj, mesto i ulogu među većim, jačim i razvijenijim zemljama.

STRUKTURA ORUŽANIH SNAGA

Vojna moć ovih zemalja sastoji se iz dva osnovna dela: oružanih snaga i takozvanih poluvojnih organizacija. Zajedničko u opštoj strukturi OS im je to da imaju tri klasična vida oružja — KoV, RV i RM. Inače, ukupno brojno stanje, brojni odnos snaga unutar pojedinih zemalja i međusobni odnos ovih armija vidi se iz pregleda.

Zemlja	Površina u km ²	Stanovništvo u miliona	Ljudstvo pod oružjem			% u odnosu na broj stanovnika	Međusobni odnos OS u %
			oružane snage	poluvojne organizacije	svega		
Italija	301.000	53,7	416.000	120.000	536.000	1,0	41,4
Grčka	131.000	8,8	160.000	32.000	192.000	2,2	14,8
Turska	781.000	34,0	483.000	84.000	567.000	1,6	43,8
Ukupno	1,213.000	96,5	1,059.000	236.000	1,295.000		

Poluvojne organizacije su brojno toliko jake da obuhvataju skoro jednu trećinu do jedne petine ukupnog brojnog stanja ljudstva pod oružjem u tim zemljama. Sačinjavaju ih:

u Italiji: karabinijeri — oko 80.000 i finansi — oko 40.000;

u Grčkoj: žandarmerija — 24.000 i bataljoni nacionalne odbrane — 8.000;

³ Pored članstva u NATO-u, Turska je i članica CENTO-pakta, prema kojem, takođe, ima odgovarajućih obaveza — deo prikazanih jedinica u ovom pregledu. — Prim. autora.

u Turskoj: žandarmerija — 63.000 i nacionalna garda — 21.000 naoružanih ljudi.

Posebno treba napomenuti da se kod većine poluvojnih organizacija radi o jedinicama čiji kvalitet ne zaostaje mnogo za prosekom pešadijskih jedinica kopnene vojske. Karakterističan primer su italijanski karabinijeri koji se po organizaciji, formaciji, naoružanju, opremi i obučenosti (naročito pokretne karabinijerske jedinice), ne razlikuju znatnije od jedinica kopnene vojske. Pored toga, u sve tri ove zemlje postoje mnogobrojne policijske snage (u Italiji, na primer, one obuhvataju oko 80.000 ljudi), što znatno povećava ionako visok procenat ljudstva pod oružjem, naročito u Grčkoj i Turskoj. Tu nije uračunata mnogobrojna civilna radna snaga zaposlena u oružanim snagama i poluvojnim organizacijama (samo u Italiji ona obuhvata preko 80.000 ljudi, a u sve tri zemlje oko 125.000).

Kopnena vojska. S obzirom na opšti karakter i strukturu ovih armija sasvim je normalno što KoV tradicionalno drži primat među vidovima oružanih snaga, bilo da se to posmatra samo u nacionalnim okvirima bilo sa stanovišta NATO-pakta. Brojno je daleko najjači vid oružja (74 — 83% od ukupnog brojnog stanja OS), a njegovom razvoju se poslednjih nekoliko godina posvećuje izuzetna pažnja, što je potpuno u skladu sa zahtevima NATO (SAD) da težište daljeg razvoja OS ovih zemalja bude na KoV. Sličan odnos vlada i među rodovima vojske unutar KoV, gde je pešadija glavni predstavnik (uzima 70 — 80% ljudstva ovog vida), što je jedna od karakteristika određene zaostalosti ovih armija, posebno grčke i turske, u odnosu na neke druge armije NATO-pakta.

Ukupno brojno stanje KoV po zemljama članicama (uključujući američke i britanske jedinice na prostoru Sredozemlja), procenat od ukupnog brojnog stanja OS i broj osnovnih združenih jedinica po rodovima i stepenima vide se iz pregleda.

Zemlja članica	Brojno stanje	% od ukupnog brojnog stanja OS	Divizija				Brigada				
			PD	BD	MD	OD	PBr	Alp. br.	Ok. br.	VD br.	Izv. br.
Italija	310.000	74,6	3	2	—	2	4	5	—	1	1
Grčka	120.000	75,3	10	—	—	1	—	—	—	1	1
Turska	400.000	83,0	8	—	5	1	3	—	4	1	5
SAD ⁴	4.000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
V. Britanija	10.000	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
Ukupno	844.000	—	21	2	5	4	8	5	4	3	7

⁴ Uračunato je samo ljudstvo u operativnim jedinicama, a ne ukupan broj vojnih lica SAD u ovim zemljama.

Pored ovoga, OS Italije, Grčke i Turske raspolažu još i mnogim jedinicama (jačine četa — bataljon — puk) koje pripadaju pojedinim rodovima KoV. Italijani, na primer, imaju 33 raznorodna puka i 34 bataljona, računajući i 4 diviziona PAR „Hawk”, Grci i Turci po 15—20 samostalnih pukova — bataljona i daleko veći broj raznorodnih četa. Najveći broj svih jedinica KoV ulazi u sastav korpusa i armija, a manji deo je neposredno vezan za komande — uprave pojedinih rodova i službi. Italijanske OS imaju 4 korpusa i 1 armiju, grčke 3 korpusa i 1 armiju, a turske 9 korpusa i 3 armije.

Kod jedinica navedenih u pregledu treba ukazati na 5 alpskih brigada u sastavu italijanske KoV, koje su, za sada, jedine jedinice ove vrste u armijama NATO-a; zbog toga njihovom razvoju poklanjaju posebnu pažnju ne samo Italijani već i neki drugi partneri u paktu. SAD se naročito interesuju za njihov razvoj i usavršavanje.

Ukupno brojno stanje KoV OS ovih zemalja, u odnosu na ukupan broj jedinica stepena divizija — brigada, relativno je malo. O čemu se zapravo radi? Brojna i materijalna popunjenost jedinica, po standardima NATO-a, treba da iznosi 85 do 90% formacijskog stanja za sve jedinice ovih armija koje ulaze u sastav NATO, a to znači velike većine postojećih divizija i brigada. Ni kod jedne armije ta obaveza nije u celini postignuta, naročito ne kod grčke kod koje je od 10 pešadijskih divizija svega 4 navodno popunjeno do 85%, a ostale su znatno ispod standardne norme. Stanje kod italijanskih i, donekle, turskih jedinica je nešto povoljnije nego kod grčkih, ali su i one još prilično daleko od punog standarda NATO-a.

Ratno vazduhoplovstvo. Prema ukupnom brojnom stanju (9—16% ljudstva u OS), značaju i ulozi, ovaj vid u sve tri armije čvrsto stoji na drugom mestu, sa tendencijom i (realnim izgledima) daljeg svestranog jačanja i učvršćenja. Po svojoj strukturi, nameni, organizaciji, naoružanju i ostalim osobinama (po NATO-podeli) ratno vazduhoplovstvo ovih armija je taktičkog karaktera. Njegovi osnovni zadaci kreću se u granicama neposredne podrške borbenih dejstava jedinica KoV i RM. Opšti pregled sadašnjeg stanja vazduhoplovnih snaga NATO-a u Sredozemlju vidi se iz ovih podataka.

Borbena avijacija ovih zemalja, sastavljena od mlaznih aviona, raznovrsna je i po nameni i po tipovima aparata kojima raspolaže. Svaka u svom sastavu ima odgovarajući broj jedinica (skvadrona — svaki 16 do 25 aviona, ili vingova — 48 do 75 aviona) za izviđačka, lovačka i lovačko-bombarderska dejstva. Klipnu avijaciju čine jedinice (čete) avijacije kopnene vojske i skvadroni transportne avijacije. Helikopteri su formirani u zasebne jedinice, a namena im je raznovrsna. Kod Italijana i u sastavu američke 6. flote postoje posebne avio-jedinice za protivpodmornička dejstva.

Osnovni predstavnici borbene avijacije su sledeći tipovi aviona: F-104G, F-84F (osposobljeni za nuklearna dejstva, a kod Amerikanaca još i avioni F-4 i F-100C), F-86K, F-5A i G-91. Kod izviđačke avijacije su avioni tipa RF-84F i RF-104G.

Sistem PVO južnog krila NATO je jedinstven za celo Sredozemlje. Njegovi osnovni elementi su lovačka avijacija, 6 diviziona PAR „Nike”, PAA, radarski sistem i drugi elementi.

Zemlja članica	Brojno stanje	% od ukupnog brojnog stanja OS	Broj raspoloživih letelica				
			A v i o n a			Helikoptera	svuga
			mlaznih	klipnih	transpor.		
Italija	65.000	15,6	455	145	60	100	760
Grčka	22.000	13,5	220	110	30	18	378
Turska	43.000	8,8	375	125	80	30	610
SAD ⁵	2.500	—	90	—	6	18	114
V. Britanija	10.000	—	100	—	5	10	115
Ukupno	142.500	—	1240	380	181	176	1977

Ratna mornarica. Svi su izgledi da će ovaj vid oružanih snaga i dalje zadržati „tradicionalno” treće mesto koje mu po svim osnovnim merilima i pripada. Brojno je najmanji vid — svega 8 do 11% od ukupnog ljudstva u OS. Nešto istaknutije mesto u sastavu OS ima italijanska RM, kako zbog svog sastava i kvaliteta tako i zbog raketnog naoružanja kojim raspoložu neki njeni plovni objekti — krstarice i razarači. Na strategijsko-operativnom planu ove RM imaju pomoćnu ili tačnije rečeno perifernu ulogu i značaj u odnosu na američku 6. flotu koja stalno bazira u Sredozemlju. Najveći deo zadataka ovih RM proističe iz mnogobrojnih potreba njihovih zemalja koje imaju izrazito nepovoljan odnos pomorskih i suvozemnih granica, posebno Italija i Grčka. Manji deo njihovih zadataka vezan je za posredno ili neposredno obezbeđenje borbenih zadataka američke 6. flote. Na nacionalnom planu osnovni zadaci su im sledeći: zaštita pomorskog saobraćaja, odbrana obale i ostrva, izvođenje pomorskodesantnih dejstava, podrška borbenih dejstava KoV na obalnom rubu i ostrvima, dotur i snabdevanje OS, prevoženje i evakuacija trupa i stanovništva. Podaci o sadašnjem stanju RM ovih zemalja, kao i približnom stanju pomorskih snaga SAD i V. Britanije u Sredozemlju, vide se iz pregleda.

Pored plovni objekata, prikazanih u pregledu, pomenute RM u svom sastavu imaju i neke druge elemente, od kojih je najvažnije pomenuti 6 pomorskodesantnih bataljona (u ukupnoj jačini oko 4.000 ljudi) i protivpodmorničku avijaciju. Deo postojećih plovni objekata, osim većeg dela američke 6. flote i manjeg dela italijanske RM, kao i nekoliko plovni objekata u sastavu grčke i turske RM, uglavnom je zastareo i dotrajao, a izgradnja i nabavka novih sporo se realizuju.

⁵ Nisu uračunate vazduhoplovne snage SAD u Španiji koje nisu namenjene samo za Sredozemlje, kao ni avioni na nosačima aviona SAD i V. B. Prikazani su samo avioni u sastavu 4—6 rotirajućih skvadrona koji baziraju na aerodromima u Italiji i Turskoj.

Zemlja članica	Brojno stanje	% od ukupnog broja OS	Broj plovniha objekata						
			nosača aviona	krstarica	razarača	Podmornica nuklear.	kla-sičnih	ostalih	svoga
Italija	41.000	9,8	—	4	8	—	10	138	160
Grčka	18.000	11,2	—	—	12	—	2	80	94
Turska	40.000	8,2	—	—	8	—	10	128	146
SAD ⁶	25.000	—	2	2	20	3	4	20	51
V. Britanija	3.000	—	1	—	2	—	1	14	18
Ukupno	127.000	—	3	6	50	3	27	380	469

PERSPEKTIVE RAZVOJA OS

Među najvažnije zajedničke karakteristike sadašnjih OS Italije, Grčke i Turske treba, svakako, spomenuti proces njihove reorganizacije i modernizacije, koji sa jačim ili slabijim intenzitetom traje već nekoliko godina. Rok njegovog završetka stalno se pomera bilo zbog unošenja novih elemenata u tekuće planove razvoja ili zbog teškoća oko nabavki i isporuke naoružanja i opreme potrebnih za modernizaciju i reorganizaciju. Stoga su mali izgledi, naročito kod OS Grčke i Turske, da bi se ovaj proces mogao uspešno realizovati u tekućem petogodišnjem programu razvoja snaga NATO-a (od 1969. do 1973. godine). Osnovni cilj dosad preduzetih mera na ovom planu nije znatnije brojno jačanje OS,⁷ već znatnije povećanje njihovog kvaliteta. (Kod grčkih oružanih snaga ovo bi se delimično i moglo realizovati posle nedavnog skidanja embarga na teško naoružanje i opremu od strane SAD. — Prim. autora). Kao što je bilo normalno i očekivati, najznačajniji rezultati dosad su postignuti u KoV, odnosno kod pešadijskih i oklopnih jedinica.

Gledajući kroz dosad realizovane zadatke na planu reorganizacije i modernizacije ovih OS, naročito italijanskih, moglo bi se uzeti da se tok njihovog razvoja (sa akcentom na KoV) usmerava u tri osnovna pravca.

Prvi vodi sve većoj integraciji pojedinih vidova OS (ne tako izrazitoj, razume se, kao što je to slučaj kod nekih drugih armija u svetu — posebno kod armija supersila). Kao primer može se uzeti uključivanje avio-jedinica i helikoptera u sastav združenih jedinica KoV i RM ili jedinica KoV u RM i RV. Slična situacija je i unutar KoV, u kojoj sve više jača proces integracije pojedinih srodnih rodova, u čemu prednjače pešadija i oklopne jedinice.

⁶ Na nosačima aviona u sastavu američke 6. flote ima oko 150 najsavremenijih borbenih aviona. Na britanskom nosaču navodno ima oko 30 aparata.

⁷ Ovde se konkretno misli na jačanje snaga V. Britanije u Sredozemlju, što bi bilo u skladu sa njenom politikom „vojnog dezangažovanja istočno od Sueca“.

Drugi pravac razvoja vodi osetnom poboljšanju pokretljivosti jedinica. Ukupan broj raznovrsnih vozila u jedinicama je u stalnom porastu. Posebnu pažnju privlači povećanje broja tenkova, oklopnih transportera i drugih borbenih vozila u formacijama združenih jedinica. Time se znatno povećavaju ne samo pokretljivost i manevarska sposobnost već i mnoge druge karakteristike jedinica kao što su, na primer, udarna i vatrena moć, PTO, PV-zaštita, izviđanje i obezbeđenje, zaštita ljudstva, komandovanje, itd.

Treći pravac vodi znatnom povećanju udarne snage i vatrene moći jedinica; na tom planu je već realizovano uvođenje sasvim novih elemenata u organizaciju i formaciju nekih združenih jedinica ili su poboljšane već postojeće. Dokle se stiglo na tom putu najbolje može da ilustruje podatak da je vatrena moć divizija sada u rasponu od 30.000 do 50.000 kg čelika u jednoj minuti, što je za 2 do 3 puta više od vatrene moći odgovarajućih jedinica u prvim godinama posle drugog svet-skog rata.

Kroz ova tri osnovna pravca razvoja teži se, u stvari, bržem povećavanju stepena bojne gotovosti armija. To znači da i dalje treba očekivati tendenciju zamene zastarelog naoružanja i opreme kod svih vidova OS, iznalaženju odgovarajućih organizacijsko-formacijskih rešenja, kvalitetnom poboljšanju sistema obuke i školovanja, povećanju mogućnosti za vertikalni manevar, kao i poboljšanju niza drugih elemenata od kojih zavisi visok stepen bojne gotovosti armija u savremenim uslovima, što podrazumeva i veće osamostaljivanje združenih jedinica za izvođenje borbenih zadataka.

Prema sadašnjem stanju stvari ne postoje realni izgledi i mogućnosti da bi se kroz naredni period razvoja mogle desiti takve kapitalne izmene u strukturi, jačini, organizaciji, formaciji i naoružanju ovih armija koje bi bitno izmenile sadašnju njihovu opštu fizionomiju. Osnovna intencija verovatno će se kretati istim pravcem kao i do sada, što znači da će se težiti što bržoj realizaciji planova modernizovanja OS, i to sa težištem na KoV, uz izvesno povećanje značaja RM i RV zbog potenciranja značaja Sredozemlja. Ovo posebno važi za dalji razvoj italijanskih OS.

VOJNI RASHODI

Izdržavanje armija velikog brojnog stanja (posebno u Grčkoj i Turskoj) i njihovo modernizovanje zahteva izdvajanje i trošenje velikih finansijskih sredstava. Veći deo potrebnih sredstava uzima se iz nacionalnih budžeta, a delom se pokriva sredstvima vojne pomoći iz inostranstva — osim kod Italijana koji tu pomoć ne primaju još od 1964. godine. Ukupna suma bruto nacionalnog dohotka, visina državnog i vojnog budžeta, kao i vojne pomoći u fiskalnoj 1969/70. godini, pokazani su u pregledu.

Kao što se vidi izrazito najveći bruto nacionalni dohodak i iznos državnog budžeta ima Italija, koja izdvaja i najveću masu novčanih sredstava za potrebe armije, nasuprot svojim neposrednim partnerima — Grčkoj i Turskoj, koje za svoje armije odvajaju neuporedivo manje

sume, mada, u stvari, veće procenete od svojih nacionalnih dohodaka nego što to čini Italija. Ova činjenica, pored ostalog, omogućava Italijanima da za armiju izdvajaju relativno velika sredstva, a to ujedno znači da su njihove šanse za bržu i kvalitetniju modernizaciju OS znatno veće i realnije od grčkih i turskih.

Zemlja	Nac. bruto dohodak u milijardama dolara	Iznos budžeta u milionima dolara		% vojnog budžeta od:		Vojna pomoć	
		državni	vojni	nacionalnog dohotka	državnog budžeta	u milionima dolara	% od vojnog budžeta
Italija	72	15.704	2.435	3,3	15,5	—	—
Grčka	8	1.150	382	4,7	33,2	70	18,3
Turska	12	2.200	510	4,2	23,2	125	24,5

Najveći deo vojnih budžeta ovih zemalja, kao što je i razumljivo, troši se na vodeći vid — na KoV. To još jednom dokazuje da se razvoju ovog vida poklanja i najveća pažnja, pa je, prema tome, sasvim opravdano ovde očekivati i najveće rezultate u tekućoj reorganizaciji i modernizaciji.

Ukupna suma vojnih rashoda ovih zemalja, uključujući i iznos vojne pomoći koju primaju Grčka i Turska,⁸ iznosi oko 3,5 milijarde dolara. Ako se ovoj impozantnoj sumi doda deo sredstava vojnih budžeta SAD i V. Britanije, koje one troše na deo svojih OS, razmeštenih po zemljama južne Evrope i na Mediteranu, onda se ukupna suma na vojne snage NATO-a u Sredozemlju penje na oko 5 milijardi dolara.

Najveći deo vojne pomoći Grčkoj i Turskoj još uvek daju SAD, a manji deo drugi saveznici u NATO — SR Nemačka, Italija i drugi. SAD nastoje da ove druge zemlje prime na sebe još veći udeo pružanja vojne pomoći ekonomski slabijim zemljama — Grčkoj i Turskoj — što predstavlja sastavni deo američke politike postepenog vojnog dezangažovanja („razređivanja”) u Evropi. U prošloj godini Turskoj su, na primer, SAD dale 98, SR Nemačka 25, a Italija 2 miliona dolara vojne pomoći.

NUKLEARNI FAKTOR

Dosledni svom stavu u politici neširenja nuklearnih borbenih sredstava među svojim partnerima u NATO-paktu na tlu Evrope, Amerikanci su to pravo zadržali isključivo za sebe, bez obzira na čijoj teritoriji su ta sredstva uskladištena. Ako im (Italijanima, Grcima i Turcima) nisu dali pravo raspolaganja (i upotrebe) ovim oružjem za masovno uništavanje i razaranje, oni su ih već odavno obilno snabdeli sredstvima za lansiranje i prenošenje nuklearnih bojnih glava do cilja — haubicama,

⁸ Vojna pomoć SAD Turskoj u 1970. godini navodno će iznositi 675 miliona dolara. Prosek vojne pomoći ovoj zemlji za poslednjih 5 godina iznosio je oko 123 miliona dolara.

raketama i avionima, čiji se ukupan broj, zajedno sa američkim i britanskim na teritoriji zemalja južne Evrope, vidi iz priloženog pregleda.

Zemlja članica	Sredstva za lansiranje — prenošenje ⁹						
	u KoV			u RV			u RM
	„Sergeant“	„Honest John“	Haubice 203 mm	F-84F	F-104G	F-100C i F-4	„Polaris“
Italija	—	16	32	1	2	—	—
Grčka	—	8	16	1	1	—	—
Turska	—	16	24	1	1	—	—
SAD	8	—	8	—	—	4	48
V. Britanija	—	—	—	2	1	—	—
Ukupno	8	40	80	5	5	4	48

U Sredozemlju Amerikanci nemaju rakete zemlja-zemlja velikog dometa. Ranije postavljene rakete tipa „Tor“, na rampama u Turskoj, i „Jupiter“ u Italiji, demontirane su još 1962. god. na bazi reciprociteta — zbog povlačenja sovjetskih raketa sa Kube. Od sredstava za lansiranje nuklearnih projektila strategijskog značaja, Amerikanci u Sredozemlju imaju 2 do 3 podmornice na nuklearni pogon, naoružane raketama tipa „Polaris“, dometa oko 4.500 km, sa perspektivom da se preporučaju savremenijim raketama tipa „Poseidon“, dometa oko 6.000 km.

Na tlu Evrope SAD navodno sada imaju preko 7.200 nuklearnih bojnih glava taktičko-operativne namene, tj. verovatno ne jačih od 500 KT. Realno je pretpostaviti, mada o tome nema pouzdanih podataka, da se deo od tog broja nuklearnih bojnih glava nalazi uskladišten na teritoriji zemalja članica južnog krila NATO — Italije, Grčke i Turske. Koliko od tog broja — nije poznato i teško je tačno oceniti (navodno oko 2.500?), mada se ne sme izgubiti iz vida sve veći značaj koji se poslednjih godina poklanja Sredozemlju, odnosno borbenim sredstvima na tako važnom području sveta.

STRUČNJACI I INSTRUKTORI

Na teritorijama zemalja članica NATO-pakta u Sredozemlju skoro i nema operativnih jedinica KoV SAD i V. Britanije. Postoji, naime, jedna američka raketna grupa u Italiji sa oko 4.000 ljudi, kao i 1—2 rotirajuća skvadrona borbene avijacije za nuklearna dejstva.¹⁰ U Grčkoj nemaju ništa, a u Turskoj stalno drže 3—4 rotirajuća skvadrona borbene avijacije sa oko 70 aviona tipa F-4. Pored toga, ima i nekoliko manjih

⁹ Kao jedinica mere uzeto je: lanser — oruđe u KoV, skvadron (16 do 25 aviona) u RV i lanser u RM.

¹⁰ RV SAD namenjeno za južnu Evropu stalno je po delovima prisutno na određenim aerodromima u Italiji i Turskoj, gde se povremeno vrši zamena — rotiranje pojedinih skvadrona.

pozadinskih jedinica i ustanova, kao i nekih pomoćnih jedinica armije SAD na tlu ovih triju zemalja. I pored „nedostatka” operativnih jedinica, u ovim zemljama ipak još uvek boravi relativno velik broj pripadnika američke armije u sastavu raznih komisija, radnih grupa, delegacija, misija i pojedinaca koji u svojstvu stručnjaka, instruktora i na sličnim dužnostima kontrolišu mnoge važne tačke i rejone u ovim zemljama. Najviše ih je razmešteno po raznim objektima zajedničke infrastrukture NATO-a, kao što su aerodromi, vojnopomorske baze, skladišta nuklearnih borbenih sredstava, naftovodi, VP raketa, radarske stanice i centri, utvrđeni fortifikacijski rejoni, itd.

Računa se da u Italiji sada ima oko 10.000 pripadnika OS SAD, u Grčkoj blizu 5.000, a u Turskoj sadašnji broj od oko 7.000 treba da se do kraja godine smanji na oko 6.000 ljudi — pod uslovom da do tog vremena Amerikanci predaju još neke baze u nadležnost Turcima.¹¹ Inače, u poslednjih 5 godina SAD su broj svojih vojnika u Turskoj navodno smanjile za oko 18.000 ljudi.

Amerikanaca na prostoru Sredozemlja još ima oko 25.000 u sastavu 6. flote i preko 10.000 u Španiji, gde se prebacio i deo ljudstva (oko 600) iz napuštenih baza u Libiji. Britanaca u Gibraltaru i nekim drugim bazama na Mediteranu ima, računa se, preko 20.000, a njihov ukupan broj se u poslednje vreme stalno povećava, čime se povećavaju i onako već prenapregnuti potencijali NATO-pakta na njegovom južnom krilu — na prostoru Sredozemlja.

Pukovnik
Čiro SIKAVICA

LITERATURA:

- The Military Balance*, 1969—1970. god.;
- The Jane's Fighting Ships*, 1969—1970. god.;
- Military Review*, 1969 i do juna 1970. god.;
- Vojna enciklopedija*, knjiga III, IV i X;
- Statistički godišnjak Jugoslavije*, za 1969. god.;
- Agencijske vesti od januara do 1. oktobra 1970. god.

¹¹ Ukupan broj američkih građana u ovim zemljama, računajući i pomenute vojnike, prema zadnjim procenama iznosi: u Italiji oko 35.000, u Grčkoj oko 20.000 i u Turskoj oko 30.000.